

ถอดบทเรียนความสำเร็จ ประเด็นเน้นย้ำ ๕+๑
ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา”
อำเภอบ้านหลวง จังหวัด น่าน

๑. ข้อมูลทั่วไป

๑.๑ ชื่อศูนย์เรียนรู้ (ถ้ามี)

ศูนย์การเรียนรู้ โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน “พลังทดแทน ยั่งยืน”

๑.๒ ชื่อเจ้าของ/ผู้ดูแลศูนย์เรียนรู้

นายพยนต์ กวางอิน

๑.๓ ที่อยู่ศูนย์เรียนรู้

บ้านนาวิ หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านฟ้า อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน



๒. หลักการ/เหตุผลในการดำเนินการ

มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดหลักการและเหตุผล ดังนี้

หลักการ

๑. ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง ทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน ใช้ความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัว
๒. การพัฒนาตามแนวภูมิสังคม (Geo-social Development) พัฒนาชุมชนบนฐานของภูมิสังคมท้องถิ่น โดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างเหมาะสม
๓. การจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ (Holistic Land Management) พัฒนาโดยใช้รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” เป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูระบบนิเวศ สร้างแหล่งอาหาร และน้ำ
๔. การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) ส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้จากการลงมือทำในศูนย์เรียนรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง

เหตุผล/ความจำเป็นในการดำเนินการ

๑. แก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำสร้างรายได้อย่างยั่งยืน ลดการพึ่งพารัฐ และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาอาชีพ
๒. ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลดปัญหาดินเสื่อม น้ำแล้ง น้ำท่วม ผ่านการจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม
๓. ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชนสร้างพื้นที่ต้นแบบในการเรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล
๔. เพิ่มศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเอง ช่วยให้ชุมชนมีทักษะในการจัดการทรัพยากร สร้างเครือข่ายและถ่ายทอดความรู้ต่อเนื่อง
๕. สนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายการสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

๓. เป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่

มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่มุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผ่านการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติจริง โดยสามารถสรุปเป้าหมายหลักได้ ดังนี้

เป้าหมายหลัก

๑. สร้างต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือนและชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๒. จัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พื้นฟูระบบนิเวศ เช่น ดิน น้ำ ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล

๓. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ ถ่ายทอดทักษะชีวิตและอาชีพสู่ชุมชน พัฒนาผู้นำและนักพัฒนาชุมชนในด้านการบริหารจัดการพื้นที่และชีวิต

๔. พัฒนาพื้นที่ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีน้ำใช้ตลอดปี มีอาหารเพียงพอ และมีระบบหมุนเวียนภายในพื้นที่

๕. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนเกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความช่วยเหลือ

๖. ใช้เป็นฐานรองรับการฝึกอบรม/กิจกรรมการเรียนรู้ของคนในและนอกพื้นที่รองรับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป

๔. กิจกรรมที่ดำเนินการ

กิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิสังคม โดยมุ่งเน้นให้เกิด การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

กิจกรรมหลักในการพัฒนาพื้นที่

๑. ออกแบบและวางแผนพื้นที่ (Design & Planning) การวิเคราะห์ภูมิสังคมและศักยภาพของพื้นที่ การวางผัง “โคก หนอง นา” ตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ การกำหนดตำแหน่งของโคก (พื้นที่สูง), หนองน้ำ, คันนา, และแปลงปลูกพืช

๒. ขุดหนอง ปลูกโคก ทำคันนา (พื้นฟูระบบนิเวศ) ขุดแหล่งน้ำเก็บกักในพื้นที่ ถมโคก (เนินดิน) ปลูกไม้ยืนต้น ทำคันนาแบบกว้างเพื่อปลูกพืชผสมผสาน

๓. ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ปลูกไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านอาหาร รายได้ ที่อยู่อาศัย และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

๔. ทำแปลงเกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) ปลูกพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร พืชหมุนเวียน เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด ปลา เพื่อบริโภคในครัวเรือน

๕. ทำระบบน้ำหมุนเวียนในพื้นที่วางระบบน้ำจากหนองสูบเข้าพื้นที่เกษตรติดตั้งฝาย/บ่อพักน้ำ/ระบบไหลเวียนธรรมชาติ

๖. กิจกรรมสร้างองค์ความรู้และการเรียนรู้ร่วมกันจัดอบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตร วิถีชีวิตพอเพียงเรียนรู้การแปรรูปผลผลิต การทำบัญชีครัวเรือน และตลาดชุมชน

๗. กิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ สร้างความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ การใช้พลังงานทดแทน

๕. ความสำเร็จที่เกิดขึ้น (ความสำเร็จจากการที่ได้ดำเนินการโครงการ ผลผลิต ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น)

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ “โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน” สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถสรุปความสำเร็จได้เป็นหมวดหมู่ ดังนี้

๑. ด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact)

ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ในครัวเรือน ครอบครัวยังสามารถปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ และมีอาหารปลอดภัยไว้กินเอง ลดการพึ่งพาตลาด

สร้างอาชีพและรายได้จากผลผลิต ขายผลผลิต เช่น ผัก ผลไม้ ไข่ สมุนไพร หรือแปรรูปสินค้าเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน

มีระบบบริหารจัดการรายรับรายจ่ายอย่างเป็นระบบหลายครัวเรือนทำ “บัญชีครัวเรือน” และวางแผนการเงินอย่างมีเป้าหมาย

๒. ด้านสังคมและการเรียนรู้ (Social & Learning Impact)

เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในชุมชนสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมวางแผน ดำเนินการ และดูแลพื้นที่ร่วมกัน

ชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ศูนย์เรียนรู้กลายเป็นสถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนในและนอกพื้นที่ เช่น นักเรียน เยาวชน เกษตรกร ประชาชนผู้สนใจ

สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือเกิดเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ โคก หนอง นา ในระดับอำเภอ

๓. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact)

ฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ดินดีขึ้น น้ำซึมลงดินดีขึ้น เกิดความอุดมสมบูรณ์และหลากหลายทางชีวภาพ

มีแหล่งน้ำใช้ตลอดทั้งปี จากการขุดหนองและวางระบบน้ำหมุนเวียนในพื้นที่

ลดการใช้สารเคมีเกษตร ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และชีวภาพแทน ทำให้สิ่งแวดล้อมปลอดภัยขึ้น

๔. ด้านจิตใจและวิถีชีวิต (Mindset & Lifestyle)

เกิดความสุข ความพอใจในชีวิตผู้เข้าร่วมโครงการมีความมั่นคงทางอาหาร มั่นใจในการใช้ชีวิตแบบพึ่งตนเอง

เปลี่ยนวิถีชีวิตสู่ความพอเพียง จากเคยทำเกษตรเชิงเดี่ยว หรือรับจ้างทั่วไป หันมาทำเกษตรผสมผสานอย่างเข้าใจ

สรุปภาพรวมความสำเร็จ

เป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบที่ยั่งยืนในระดับชุมชน สร้างคน สร้างงาน สร้างระบบนิเวศ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความมั่นคงทางอาหาร สะท้อนการพัฒนาแบบ “พึ่งตนเอง ยั่งยืน และแบ่งปัน”

๖. กระบวนการหรือวิธีขับเคลื่อนงาน (ดำเนินการอย่างไรบ้างหรือใช้วิธีดำเนินการอย่างไรจึงนำไปสู่ความสำเร็จ)

กระบวนการหรือวิธีการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ “โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน” ที่นำไปสู่ความสำเร็จ สามารถสรุปเป็นขั้นตอนสำคัญได้ ดังนี้

๑. ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในเรื่องความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน

๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนส่งเสริมการมีส่วนร่วมตั้งแต่การคัดเลือกพื้นที่ การออกแบบ การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมประชาชนในพื้นที่ต้องมีความสมัครใจ มีจิตสำนึกในการพัฒนาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้จากภายนอก

๓. การออกแบบพื้นที่ตามภูมิสังคมใช้ “๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” และแนวคิด “โคก หนอง นา” ในการออกแบบพื้นที่โคก – พื้นที่ยกสูง ใช้ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล พืชกินได้ หนอง – ขุดบ่อน้ำเพื่อเก็บน้ำใช้ตลอดปี นา – พื้นที่สำหรับปลูกข้าว ปลูกพืชหมุนเวียน คำนึงถึงภูมิประเทศ น้ำฝน แหล่งน้ำเดิม และวิถีชีวิต

๔. การถ่ายทอดองค์ความรู้และฝึกอบรมจัดอบรมให้เจ้าของพื้นที่และชุมชนในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น หลักสูตรโคก หนอง นา โมเดล การทำเกษตรอินทรีย์ การอนุรักษ์พันธุกรรมพื้นบ้านใช้ “ครูพาทำ” มากกว่าแค่บรรยาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบลงมือจริง

๕. การประสานงานและสนับสนุนจากหลายภาคส่วนความร่วมมือระหว่างกรมการพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานวิชาการ และภาคประชาชนจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล หรือกองทุนต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ

๖. การติดตามและประเมินผลมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงต่อเนื่องใช้ตัวชี้วัดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้เจ้าของพื้นที่เก็บข้อมูลรายรับรายจ่าย เพื่อเห็นผลความเปลี่ยนแปลง

๗. การขยายผลและสร้างเครือข่ายพัฒนา “ศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนอื่นในชุมชน สร้างเครือข่ายเกษตรกร พัฒนาอาชีพ สร้างตลาดชุมชนนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับครัวเรือน หมู่บ้าน และตำบล

ผลลัพธ์แห่งความสำเร็จชุมชนมีความมั่นคงทางอาหารลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ พึ่งพาตนเองได้ พื้นฟูธรรมชาติ ระบบนิเวศ และวิถีชีวิตดั้งเดิม เกิด “คนต้นแบบ” ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ชุมชนอื่น

๗. ปัจจัยสำคัญที่นำสู่ความสำเร็จ (มีปัจจัยสำคัญอะไรบ้าง ที่ทำให้การดำเนินการครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ) ปัจจัยสำคัญที่นำสู่ ความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ “โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน” สามารถจำแนกออกเป็น ๖ ปัจจัยหลัก ดังนี้

๑. ผู้นำชุมชนและเจ้าของพื้นที่มีจิตสำนึกและความมุ่งมั่นเจ้าของพื้นที่ต้องมีความเชื่อมั่นในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ “โคก หนอง นา” พร้อมเรียนรู้และลงมือทำอย่างจริงจังจึงมีความอดทน เห็นคุณค่าในการลงทุนระยะยาว

๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนชุมชนรอบข้างเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมใช้ประโยชน์จากพื้นที่เกิดการแบ่งปันองค์ความรู้ และแรงงานสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และเกิดพลังชุมชน

๓. การออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมออกแบบโดยคำนึงถึงภูมิประเทศ น้ำฝน ดิน และวิถีชีวิตดั้งเดิมใช้หลัก “๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” และ “คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติ” ทำให้พื้นที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงในระยะยาว

๔. การสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกรมการพัฒนาชุมชนให้การส่งเสริมทั้งในด้านงบประมาณ, องค์ความรู้, และ การติดตามประเมินผลมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่องได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่นและหน่วยงานวิชาการ

๕. การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาทักษะมีการอบรมทั้งก่อนและหลังการพัฒนาพื้นที่ใช้วิธี เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) มีครูพาทำ และเครือข่ายวิทยากรในพื้นที่เป็นที่พึ่ง

๖. การติดตาม ประเมินผล และต่อยอดติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมส่งเสริมให้เกิดการ ต่อยอดเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบเชื่อมโยงกับตลาด วิสาหกิจชุมชน หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สรุป

"ความสำเร็จของโคก หนอง นา พัฒนาชุมชน ขึ้นอยู่กับการผสานพลังระหว่าง “คน” กับ “พื้นที่” โดยมีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนกลาง และหนุนเสริมด้วยการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วน"

๘. องค์ความรู้ที่เป็นบทเรียน

องค์ความรู้เรื่อง การทำน้ำหมักชีวภาพ เป็นส่วนหนึ่งของเกษตรอินทรีย์และการพึ่งพาตนเอง ที่สอดคล้องกับแนวคิด “โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน” ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อฟื้นฟูดิน ลดต้นทุนการผลิต และสร้างความยั่งยืนให้กับเกษตรกร โดยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ความหมายของน้ำหมักชีวภาพ

น้ำหมักชีวภาพ (Bio-extract) คือ ของเหลวที่ได้จากการหมักเศษอินทรีย์ เช่น พืช ผัก ผลไม้ หรือมูลสัตว์ร่วมกับน้ำตาล (เช่น กากน้ำตาล หรือน้ำตาลทรายแดง) โดยมีจุลินทรีย์เป็นตัวช่วยในการย่อยสลายและเปลี่ยนเป็นสารอาหารสำหรับพืช

วัตถุดิบหลักที่ใช้

อินทรีย์วัตถุสด เช่น ผลไม้สุก (กล้วย มะละกอ สับปะรด ฯลฯ) พืชผักใบเขียว หญ้า หรือสมุนไพรรักษาโรค (ตะไคร้ หอมแดง สะเดา ฯลฯ)

แหล่งจุลินทรีย์ เช่น

หัวเชื้อ EM (Effective Microorganisms) หรือจุลินทรีย์พื้นบ้าน (น้ำขาวข้าว น้ำมะพร้าว) น้ำตาล เช่น กากน้ำตาล หรือน้ำตาลทรายแดง (เป็นอาหารให้จุลินทรีย์) น้ำสะอาด

วิธีการทำน้ำหมักชีวภาพพื้นฐาน (สูตรทั่วไป)

ส่วนผสม:

พืชสด ๓ กิโลกรัม

กากน้ำตาล ๑ กิโลกรัม

น้ำสะอาด ๑๐ ลิตร

หัวเชื้อจุลินทรีย์ EM ๑๐๐ ซีซี (หรือใช้น้ำหมักเก่าแทน)

ขั้นตอน:

หั่นพืชหรือผลไม้ให้เป็นชิ้นเล็กผสมกาน้ำตาลกับน้ำ แล้วคนให้ละลายใส่พืชลงในถังหมัก แล้วเติมน้ำที่ผสมกาน้ำตาลเต็มหัวเชื้อจุลินทรีย์ลงไปปิดฝาถัง แบบหลวม ๆ เพื่อให้แก๊สระบายออกได้คนทุกวันในช่วง ๕-๗ วันแรก (หลังจากนั้นคนอาทิตย์ละครั้ง)หมักไว้ประมาณ ๑๕-๓๐ วัน (ขึ้นกับวัตถุดิบและอุณหภูมิ) จึงกรองนำไปใช้งาน

วิธีการใช้งาน

จุดประสงค์ วิธีใช้

บำรุงพืชใบ ผสมน้ำหมักชีวภาพ ๑ ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ ๕ ลิตร พ่นทางใบทุก ๗ วัน

เร่งราก เร่งดอก ใช้สูตรน้ำหมักจากผลไม้รสเปรี้ยว เช่น สับปะรด

ฟื้นฟูดินราดลงดินหรือแปลงปลูก ใช้ ๑ ลิตร ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร

ไล่แมลง เติมสมุนไพร เช่น สะเดา บอระเพ็ด พริกสด

ข้อดีของน้ำหมักชีวภาพ

เพิ่มธาตุอาหารพืชทั้งในรูปธาตุหลักและจุลธาตุ ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ฟื้นฟูดินเสื่อมโทรมปลอดภัยต่อผู้ใช้และสิ่งแวดล้อม ต้นทุนต่ำ ทำใช้เองได้ในครัวเรือน

ข้อควรระวัง

ห้ามปิดฝาถังหมักแน่นสนิท เพราะอาจเกิดแรงดันจนระเบิดหากมีกลิ่นเหม็นเปรี้ยวจัด แสดงว่าหมักผิดปกติหรือมีจุลินทรีย์ไม่ดีเจือปน ห้ามใช้วัตถุดิบที่มียาฆ่าแมลงตกค้าง

๕. แนวทางการพัฒนาต่อยอด ขยายผล

แนวทาง การพัฒนาต่อยอดและขยายผลความสำเร็จ ของการพัฒนาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ “โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน” มีเป้าหมายเพื่อให้เกิด การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง, การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน, และ การขยายผลสู่ครัวเรือนอื่น ๆ และชุมชนใกล้เคียง ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในหลายด้าน ดังนี้

๑. พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบถาวร จัดตั้งให้เป็น ศูนย์เรียนรู้ระดับครัวเรือน/หมู่บ้าน/ตำบล ส่งเสริมให้เจ้าของพื้นที่กลายเป็น วิทยากรท้องถิ่น หรือ ครูพาทำจัดอบรม-ศึกษาดูงานให้กับเกษตรกรหรือประชาชนทั่วไป

๒. สร้างเครือข่ายเกษตรกรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมกลุ่มผู้ปฏิบัติจริงเป็น เครือข่ายโคก หนอง นา จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น การแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ เชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างอำเภอ จังหวัด หรือระดับประเทศ

๓. ส่งเสริมอาชีพ และต่อยอดผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าผลผลิต เช่น แปรรูปสมุนไพร น้ำหมัก ผักปลอดภัย ปุ๋ยอินทรีย์ ฯลฯ สนับสนุนการจัดตั้ง กลุ่มอาชีพ / วิชากิจชุมชน ส่งเสริมการพัฒนา บรรจุภัณฑ์และการตลาดออนไลน์ ตามแนวทาง ๕ P

๔. ขยายพื้นที่เรียนรู้ไปยังครัวเรือนใกล้เคียงสร้างแรงบันดาลใจให้ครัวเรือนใกล้เคียงทำตามใช้รูปแบบ “บ้านพอเพียงต้นแบบ” ที่ทำได้ง่าย ลงทุนน้อย ออกแบบเป็น แปลงเล็กสาธิต บนพื้นที่จำกัด เช่น ๑๐๐ ตร.ม.

๕. บูรณาการกับสถานศึกษาและองค์กรพัฒนาอื่นร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมเรียนรู้ “โคก หนอง นา สำหรับเยาวชน” บูรณาการกับ สำนักงานเกษตรอำเภอ, สกร., หรือ มหาวิทยาลัยท้องถิ่นตั้งภาคีเครือข่าย เช่น มูลนิธิ หรือองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาร่วม

๖. ติดตามผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องพัฒนาระบบติดตามผลที่ไม่ซับซ้อน เช่น การบันทึกรายรับ-รายจ่าย จากผลผลิตปรับปรุงและออกแบบพื้นที่ให้เหมาะสมกับฤดูกาลหรือสภาพพื้นที่ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีง่าย ๆ มาใช้ เช่น ระบบน้ำหยด, การจัดการน้ำฝน

๗. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร / เชิงนิเวศ เปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ + แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พัฒนาเป็น “โฮมสเตย์เชิงเกษตร” หรือกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ เพิ่มรายได้เสริมจากกิจกรรม เช่น ครัวพื้นบ้าน, สาธิตการทำเกษตรอินทรีย์

สรุป: การต่อยอด “โคก หนอง นา พัฒนาชุมชน” ต้องเน้น การมีส่วนร่วม, การแบ่งปันความรู้, และ การพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่หลุดจากหลัก เศรษฐกิจพอเพียง และการพึ่งตนเองที่แท้จริง

๑๐. ข้อเสนอแนะ/สิ่งที่อยากถ่ายทอดให้ผู้อื่น.....-ไม่มี-

๑๑. ช่องทางประชาสัมพันธ์ของศูนย์เรียนรู้ (เช่น Facebook) เพื่อการขยายผลการดำเนินงานผ่านการประชาสัมพันธ์

<https://www.facebook.com/share/p/๑๖jSHgkQ๑F/>

๑๒. ภาพกิจกรรมที่ดำเนินการ



